

FIIA 2/2015

COMMENT

Katri Pynnöniemi
Vanhempi tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Venäjän karhumetaforan tulkinnoista > Vertauskuva uhatusta karhusta kääntää huomion pois Venäjän toimista

Venäjän Ukrainan sodassa tekemien toimien käsittämiseksi on tärkeää suhtautua kriittisesti karhumetaforan käyttöön. Venäjällä käytettynä vertauskuva luo miellelyhtymän itsepuolustukseen turvautuvasta maasta ja suuntaa huomion pois maan sisäisistä ongelmista.

Asioiden monimutkaistuessa poliittiset vertauskuvat tarjoavat usein kätevän oikotien niiden selittämiseen. Venäjää koskeva keskustelu muodostuu lännessä usein sen ympärille, mitä ”Venäjän karhu” tekee seuraavaksi? Tätä metaforaa käytettäessä myönnetään epäsuorasti, että Venäjän karhu saattaa muuttua aggressiiviseksi ja arvaamattomaksi tuntiessaan olonsa uhatuksi. Vertauskuvan voima liittyy yksinkertaiseen tulkintaan tämänhetkisestä tilanteesta: karhua ei pidä ärsyttää, sillä muuten se voi hyökätä kimppuun. Siitä huolimatta, että ihmiset eivät välttämättä halua kuulla tätä viestiä, heihin iskostetaan mielikuva uhasta, joka on ymmärrettävä.

Toisin kuin monet muut oikopolut Venäjän ymmärtämiseksi, karhumetaforan käyttö ei ole ainoastaan läntinen erikoisuus. Presidentti Putin on viitannut siihen usein selittäessään Venäjän toimintaa liittyen kriisiin, jota voidaan jo kutsua Ukrainan sodaksi. Joulukuussa 2014 järjestetyssä suuressa lehdistötilaisuudessa Putin pyrki kuvaamaan Venäjän puolustuksellista kantaa suhteessa länteen puhumalla Venäjästä taigaa suojelevana karhuna. Kunpa karhu vain jätettäisiin rauhaan, Putin sanoi, mutta päinvastoin ”joku yrittää aina laittaa sen kahleisiin”. Eikä siinä vielä kaikki, Putin

jatko: kun karhu on kahlittu, sen hampaat ja kynnet – maan ydinasearsenaali – revitään irti.

Tämä on tyypillistä Putinia. Sen sijaan että hän olisi vastannut vihjaukseen siitä, että Venäjän taloudelliset ongelmat ovat Krimin miehittämisestä maksettavaksi koitua hinta, Putin käänsi asian ylösalaisin. Todellisuudessa kyse ei ole Putinin mukaan enempää eikä vähempää kuin Venäjän säilymisestä suvereenina valtiona. Länsi haluaa kontrolloida Venäjää ja estää sitä olemasta mitä se oikeasti on: suurvalta, jolla on statuksensa mukainen aseistus ja pääsy kallisarvoisiin resursseihin. Mielikuva kahlitusta ja kidutetusta Venäjän karhusta on voimakas väline tämän argumentin iskostamisessa kotimaisen yleisön mieliin.

Todellinen kysymys on kuitenkin se, kuinka kauan tällaisen retoriikan käyttäminen auttaa Putinia välttelemään vaikeisiin kysymyksiin vastaamista. Venäjän talouden ennakoitaan hidastuvan entisestään, mikä vaikeuttaa olemassa olevien resurssien jakamista talouden eri sektorien kesken ja, mikä tärkeintä, niiden ryhmien kesken, joilla on ollut pääsy resursseihin. On lisäksi epäselvää haluaako tai pystyykö Kreml puuttumaan järjestelmälliseen korruptioon, joka vaikeuttaa

yriytyksiä uudistaa Venäjää raaka-ainetaloudesta moderniksi innovaatiotaloudeksi ja estää yhteiskunnan peruspalveluiden ja instituutioiden toimintaa. Tilanne ei ehkä ole vielä välitön uhka Kremlille, mutta on selvää, että järjestelmän kyky ”kestää shokkeja ja haasteita kaventuu entisestään”, kuten New Yorkin yliopiston maailmanpolitiikan professori Mark Galeotti totesi äskettäin.

Ei ole myöskään selvää, ymmärtääkö Venäjän johto nykyisen haavoittuvuuden luonnetta. Osa ongelmaa on se, että virallinen retoriikka tarjoaa pääosin negatiiville perustuvia näkemyksiä siitä, mitä Venäjä *ei* ole ja minne se *ei* kuulu. Kansallismielisen Izborskin klubin perustajajäsen Sergei Glazjev, jolla on maine myös Putinin taloudellisena neuvonantajana, on ollut yksi negatiiviseen perustuvan politiikan äänekkäistä puolestapuhujista.

Glazjevin mukaan Venäjän tulisi katkaista siteensä läntisiin rahoituslaitoksiin ja kansainvälisiin järjestöihin ja luoda niiden vastineeksi ”sodanvastainen” liitto, jota Venäjä johtaisi. Liitto on suunnattu ensisijaisesti Yhdysvaltoja vastaan, sillä se on Glazjevin mukaan Ukrainan kriisin taustalla ja aikoo hyökätä Venäjän kimppuun. Niinpä tämän ”sodanvastaisen” liittouman

---

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

---

(09) 432 7000

Fax

---

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

tarkoitus olisi puolustaa Venäjää ulkomaiden aggressiota vastaan.

Glazjevin ehdottamat toimenpiteet sodanvastaisen liittouman luomiseksi muistuttavat Andropovin aikakauden ”aktiivisia toimia”. Niillä viitattiin niin avoimiin kuin salaisiin tekniikoihin, joilla pyrittiin vaikuttamaan ulkovaltoihin. Tavoitteena oli vihollisen heikentäminen ja suotuisten olosuhteiden luominen neuvostovallan laajentamiselle ja lujittamiselle. Tätä tarkoitusta varten vastapuoli esitettiin aggressiivisena ja militaristisena, yritettiin pilaila lännen ilmeisten heikkouksien kustannuksella ja käyttää niitä hyväksi läntisen solidaarisuuden heikentämiseksi. Nämä taktiikat olivat elimellinen osa Neuvostoliiton ulkopoliittista toimintaa 1950-luvulta lähtien ja näyttävät nyt palanneen käyttöön.

Näitä tekniikoita käyttämällä Venäjä haluaa vältellä vakavasti otettavaa keskustelua Ukrainan sodan syistä ja seurauksista. Keskustelun sijaan se pyrkii kääntämään huomion laajempaan Euroopan turvallisuusarkkitehtuuriin sekä EU:n ja Euraasian talousunionin yhteisten sisämarkkinoiden luomiseen liittyviin kysymyksiin.

Kun asiaa lähestytään tästä näkökulmasta, karhumetaforan käyttö voidaan tulkita yhdeksi

hämäyksen muodoksi. Venäläisessä asiayhteydessä käytettynä se kääntää huomion pois järjestelmän sisäänrakennetuista ongelmista ja rakentaa mielikuvaa itsepuolustukseen turvautuvasta maasta. Lännessä käytettynä karhumetafora muuntaa Venäjän uhan joksikin sellaiseksi, jota voidaan tulkita tarkkailemalla karhun tottumuksia, vaistoja ja eleitä. Vertauskuvaa käyttämällä Venäjän toimet selittyvät – kenties paradoksaalisesti – reaktiivisiksi muiden toimintaan nähden.

Tulisikin keksiä uusi metafora, jonka avulla olisi helpompi ymmärtää Venäjän järjestelmän kriisiä ja sen vaikutuksia maan kansallisiin intresseihin. Uuden metaforan tulisi porautua maan keskeisiin ongelmiin eikä peittää niitä näkyvistä.